СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXX. Число 210. Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 11. вересня, 1922. VOL. XXX. No. 210. Jersey City, N. J., Monday, September 11, 1922. THREE CENTS

ЧАСТИНА ЗЕЛІЗНИЧИХ КОМПАНІЙ ХОЧЕ ГОДИТИСЬ ОКРЕМО З ЮНІЯМИ СТРАЙКУЮЧИХ ШАПМЕНІВ

ШИКАГО, Ілл., 8. вересня. — Деякі західні і полудневі зелізниці предкладають юніям шапменів, щоби згодились на покінчене страйку окремо на поодиноких зелізницях.

Президент страйкуючих шапменів, Б. М. Джуелл, має разом з екзекутивним комітетом предложити сей плян до вирішення комітетови 90, який збереться тут на нараду в понеділок, 11. с. м.

Заноситься на помирення шапменів з 52 зелізничими компаніями із Заходу і Півдня, але ще остається 96 компаній, які не хотять пристати на згоду, але стоять за тим, щоб довести боротьбу до остатка і зломити юнії. Та їх плянів уже не беруть серіозно.

ЗАПОВІДАЮТЬ СКОРЕ ПОКІНЧЕННЄ СТРАЙКУ В КОПАЛЬНЯХ ТВЕРДОГО УГЛЯ

ВИЛКС-БЕРРІ, Па., 8. вересня. — Лідери майнерів з копалень твердого угля, які тут є з приводу конвенції майнерів у справі покінчення страйку, заявляють, що конвенція потвердить недавно угоду у справі покінчення страйку в копальнях твердого угля і майнери скоро вернуться до праці.

КОМІСІЇ ДЛЯ РОЗСЛІДУ НАД УГЛЕВИМ ПРОМИСЛОМ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ

ВАШИНГТОН, Д. К., 9. вересня. — Вчера сенат приняв законопроект (біл) сенатора Бори, який уповажнює президента до назначення комісії для провірення і розсліду углевого промислу в Злучених Державах.

Комісія має складатися з 5 членів.

Зноваж палата послів Конгресу приняла законопроект Винслова, який поручає створенне комісії з 9 членів для тоїсамої ціли.

Обі комісії мали-б разом порозумітись і зачати спільну роботу.

СКАНДАЛ З НІМЕЦЬКИМИ ХЕМІЧНИМИ ПАТЕНТАМИ В ФЕДЕРАЛЬНОМУ СУДІ

ВАШИНГТОН, Д. К., 8. вересня. — Міністерство судівництва внесло нині проти Хемічної Фондації скаргу в федеральному дистриктовому суді у Вилмингтон, Дел., в якій домагається від неї звороту всіх німецьких патентів на хемічні вироби американському опікунови чужинецької власности.

ЖІНКА ПРЕЗИДЕНТА ГАРДИНГА ПОВАЖНО ХОРА

ВАШИНГТОН, Д. К., 8. вересня. — Стан здоровля жінки президента Гардинга дуже погіршився. Є мала надія повороту до здоровля.

До постелі хорої призвано телеграфічно ще двох лікарів специялістів.

СЬОГОРІЧНИЙ ЗБІР ФАРМ В АМЕРИЦІ ВИНОСИТЬ $6,500,000,000

ВАШИНГТОН, Д. К., 8. вересня. — Міністерство рільництва обчисляє на основі звітів і цін з останніх днів, що сьогорічний збір найважнійших фармерських продуктів в Злучених Державах буде вартувати около 6½ біліона (міліярда) долярів. Се значить, що збір сеї осени буде більший о $1,250,000,000 від торічного.

СЛАВНА ПОБІДА ЛЯ ФОЛЛЕТА І ЙОГО ПРОГРЕСИВНИХ ТОВАРИШІВ У СТЕЙТІ ВИСКАНСИН

МИЛВОКІ, Вис., 7. вересня. — При номінаційних виборах побідив дотеперішний сенатор із стейту Висконсин, Роберт М. Ля Фоллет, котрий дістав після дотеперішних обчислень, 356,000 голосів, а понад 200,000 голосів більше від свого противника д-ра В. А. Генфілда.

Ля Фоллет є републиканцем, але в републиканській партії репрезентує крайне ліве крило. Він є звісний радикальний бесідник та опозиціоніст в сенаті.

З ним побідила ціла його виборча листа у стейті з говернором Джаном Дж. Блейном.

По побіді сенатора Ля Фоллета і говернора Блейна цілий стейт Вискансин буде під кермою прогресивних лідерів.

Се, як кажуть, має важне значіннє на будуче, бо сенатор Ля Фоллет вибється на провідника прогресивних елементів в цілих Злучених Державах.

Заповідають, що се скріпить опозицію проти адміністрації Гардинга та ослабить становище консерватистів з републиканської і демократичної партії при національних виборах в 1924 році.

РОБІТНИЦТВО ЗА КАНДИДАТУРОЮ ЛЯ ФОЛЛЕТА НА ПРЕЗИДЕНТА ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ

АТЛЕНТИК СІТІ, Н. Дж., 8. вересня. — Тут зібрались члени Екзекутивної Ради Американської Федерації Праці на нараду в готелі Ембесадор.

Вони заявляють, що дуже радіють з великого успіху в номінаційних виборах у стейті Висконсин сенатора Роберта М. Ля Фоллета і мають на меті підпирати його яко кандидата на президента Злучених Держав в 1924 році, з уваги, що він все був обороцем інтересів робітництва.

АМЕРИКА МАЄ ДАЛІ ПОМАГАТИ РОСІЇ

ВАШИНГТОН, 6. вересня. — Секретар Гувер та бувший губернатор Гудрич з Індіяни, котрий мав недавно зробити досліди над станом жнив в Росії, відбув нині довшу конференцію з президентом Гардингом в справі дальшого ведення ратункової акції в Росії.

Гувер заявив Гардингови, що допомога для голодуючих в Росії зі сторони АРА покінчилася автоматично з хвилею, як наспіли припаси збіжа з жнив. Зі зимою, однак, АРА має плянувати наново кормити коло 1 міліона дітий та висилати медикаменти для боротьби з пошесними недугами.

СПОДІЮТЬСЯ ВИРАТУВАННЯ ЖИВЦЕМ ПОХОРОНЕНИХ МАЙНЕРІВ.

ДЖЕКСОН, Каліфорнія, 6. вересня. — Урядники, що ведуть ратункову акцію для добуття 47 майнерів золота, живцем похоронених в майні Аргонот, кажуть, що нині дався знов чути підземний вибух менче-більше в напрямі шибу, находяться робітники. З огляду нате оба вибухи, себто нинішний та вчорашний, пояснюють як сигнал похоронених.

УТЕКЛА З ІРЛЯНДІЇ.

До Ню Йорку приїхала оногді пані Мюріел Мексвіні, вдова по мейору міста Корк, котрий засуджений англійським судом вязницю, заморився у вязниці двомісячним голодуванням.

ГРІЗЬБА ЗАГАЛЬНОГО СТРАЙКУ ЮНІЇ СТОЛЯРІВ.

ЕВАНСВИЛ, Індіяна, 6. вересня. — Льокаль Юнії Столярів ч. 90. відніс до уряду сеї юнії з домаганнєм віддати під голосованнє цілого членства юнії питаннє зарядження загального страйку столярів.

ЧІЧЕРІН ПЛАТИТЬ ЗА ОБІД.

Московський большевицький комісар Григорій Чічерін був у панській каварні в Берліні на обіді. Зів собі порядно як якийсь цісар хоче платити. кельнер дає рахунок, а Чічерін дає йому кавалок зеліза. Кельнер питається, що то є. Чічерін відповідає: Се кліша на рублі; друкуй собі, кілько гроша хочеш!

РАДИТЬ ДЕРЖАТИСЯ ДАЛЕКО ВІД РОСІЇ

На Французькім кораблі „Савуа" повернув Френк Ковес, перекладчик з нюйорського суду, котрий їздив до Росії на розслідженнє економічних умов краю. Він бував не лишень в Росії, але й на Україні, і на основі своїх спостережень радить Америці не мішатися до російських справ. На його підрахунок, не лишень до комуністичних, але й до соціялістичних переконань признається в Росії не більше як два процент (не більше як 2 людий на кожду сотку) населення. Яких 3 процент людий належить до отвертих противників революції; вони готові прилучитися до всякого руху проти большевицького уряду. Решта, себто яких 95 процент населення, теж відноситься ворожо до большевизму, але не має ніякої означеної програми боротьби й вижидає лишень, що станеться. Під впливом такого ворожого настрою населення зміняється самий большевицький уряд. Зміняється очивидячки, і буде ще більше змінятися. але се йому не поможе. Він мусить впасти до року.

На біду комуністам, в їх власних рядах є незгода. Від коли заслаб Ленін партія розбилася на два табори: Троцький, Дзержинський, Радек та Літвінов ведуть радикальне крило, а Чічерін, Красін та Ломоносов праве.

75 МІЛІОНІВ МУЩИН ЗМОБІЛІЗОВАНО У СВІТОВІЙ ВІЙНІ.

Загальну суму мущин змобілізованих у світовій війні є обчислено на 75.000.000; значить більше ніж ціле населення Німеччини. З тих 75 міліонів стояло в битві при кінці війни лише 30 міліонів. Решта — се побиті, поранені, полонені, і ті, що з Росією відступили від війни. Німеччина змобілізувала 13,250,000, а при кінці війни стояло в битві лише 8 міліонів німецьких жовнірів.

ЗА ЗЛОЧИН НА МОРЮ.

Федеральна велика лава присяжних судів в Ню Йорку постановила обжалувати за убийство капітана Джорджа Майелса, котрий недавно командував американським урядовим кораблем „Вен Буреном". Обжаловують його за те, що він на повнім морю бив одного свого моряка так, що сей в наслідком побоїв помер.

ВБИВ БАТЬКА.

В місті Канзас Сіті, Мезурє, Рой Гарвей забив свого батька та бизнесового спільника Роя Гарвея. Забивши батька вистрілом з револьвера, син преспокійно вибрався до поліції та розповів начальникови поліції про свій вчинок. Він подав за причину свого поступу недобре обходженнє батька з матірю. Син мав робити батька осторожним за його обходженнє, але батько не звертав на се уваги. В день події син, ввійшов до їх уряду, побачив, що батько відправив стенографку. Коли син поспитав батька за причину сього, батько не хотів дати ніякого пояснення. На се син мав закинути батькови, що він певно відправив дівчину тому, що вона не позволила зі собою робити те, що позволяли другі дівчата. Батько на се мав скипіти гнівом та закричати на сина, щоби відкликав свої слова, бо інакше він його примусить до сього. Кажучи се, батько мав отворити шуфляду від свого бюрка та витягнути набитий револьвер. Заким, однак, він міг ужити його, син виняв свій револьвер і стрілив. Поліція вибралася сейчас до уряду спільників і там найшла трупа батька, а коло нього два револьвери, з котрих один мав в собі 4 вистрілені кулі.

БЕЗРОБІТТЄ В НІМЕЧЧИНІ И АНГЛІЇ.

Через один рік число безробітних в Німеччині впало о 30 процент. Тепер є в Німеччині лише 19.900 безробітних. В Англії є тепер около 1.362,300 безробітних. Самий Лондон мав тамтого місяця 130.000 безробітних а то шість разів більше ніж в цілій Німеччині.

СИЛЬНА МИМО СВОЇХ 100-ЛІТНИХ УРОДИН

Пані Гана Елдер з Болдвин, Лонг Айленд обходила в середу свої 100-літні уродини. Вона живе зі своєю найстаршою донечкою, котрій всего 78 літ. Мимо своїх сто літ віку старуха займається ще далі хатною роботою, як: гладженнєм білля, варенням, тощо. Ювилятка начисляє коло 170 потомків, розділених на 5 поколінь. Вона памятає часи, коли на Лонг Айленд ще кольонія Індіян.

Коли її питалися, чи вона любить життє, вона сказала: „Кождий любить довге життє. І кождий може його осягнути, як буде доглядати свого господарства, співати при роботі та щиро працювати".

ДО РОЗКЛАДУ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ

ЦАРГОРОД, 22. серпня. В звязку зі збільшенням розкладу в комуністичній партії, поставлено командирувати найбільш видатних членів Центрального Комітету на місця з метою докладно з'ясувати причини цих явищ, а також і для координування роботи по боротьбі з партійним розкладом.

На загально-міськім зібранні членів комуністичної партії України в Полтаві з докладом про боротьбу з хоробливими звищами в середині партії виступив товариш Мануїльский, який спеціяльно для цього був командирований до Полтави.

САМОВБИВСТВО МІЖ ЕМІГРАНТАМИ.

Між російськими емігрантами зросло число самовбивств. На днях в Болгарії застрілився полковник Криловский, ...

МОСКОВСЬКІ БОЛЬШЕВИКИ РОЗСТРІЛЯЛИ В КИЄВІ 48 УКРАЇНСЬКИХ КОЗАКІВ, ЩО ВОЮВАЛИ ПРОТИ ЇХ ВЛАДИ

МОСКВА, столиця Московщини, 8. вересня. — Московський большевицький „суд" відкинув спротив 48 козаків української армії проти засудження їх на смерть за участь у повстаннях проти московської большевицької влади на Україні.

Всіх 48 козаків нині розстріляно в Києві.

РЕВОЛЮЦІЯ В ПОЛУДНЕВІЙ УКРАЇНІ І НА КРИМІ ПРОТИ МОСКОВСЬКИХ БОЛЬШЕВИКІВ

ЛОНДОН, 8. вересня. — Вісти з Росії доносять, що в полудневій Україні і на Кримі продовжується революційна боротьба проти большевиків.

Значна часть південної України з Одесою і Кримом відлучились від московського большевицького царства і проголосили свою независимість.

В СУБОТУ ЗІБРАВСЯ НОВИЙ ІРЛЯНДСЬКИЙ ПАРЛЯМЕНТ

ДАБЛИН, столиця Ірляндії, 9. вересня. — Нині збирається перша сесія нового ірляндського парляменту („двол ерін").

АВСТРІЙСЬКІ ДРУКАРІ НЕ ХОТЯТЬ ДРУКУВАТИ КОРОН

ВІДЕНЬ, 6. вересня. — Аліянти здавна хотіли Австрії заборонити дальше друкованне корон, але їх пляни все досі не вдавались.

Аж тепер заноситься на здійсненне сеї мрії, коли віденські друкарі, що друкують австрійські банкноти, заявили, що прилучаться до загального друкарського страйку і перестануть друкувати сі безвартні паперові корони.

В останньому часі вони друкували для австрійського правительства 200 міліонів тих паперових корон, а без друкарень воно не має відки їх дістати (200 міліонів корон се є $2,400).

ВЕЛИКА ПОБІДА ТУРКІВ НАД ГРЕКАМИ

ЛОНДОН, 8. вересня. — Останні вісти з Малої Азії доносять, що турецькі націоналісти осягнули повну побіду над Греками в Малій Азії.

Мустафа Кемал паша взяв в полон 400 грецьких офіцирів і 10,000 жовнірів та здобув 350 гармат і богато амуниції.

Він увійде до Смирни за кілька днів.

НЕЗГОДА МЕЖИ МОСКВОЮ І ХАРКОВОМ

ВАРШАВА, столиця Польщі, 22. серпня. — З Харкова доносять, що в кругах советського „українського" уряду є сильна незгода проти московського центрального уряду, а особливо проти всеросійського центрального екзекутивного комітету, який в останніх днях ухвалив деякі закони для всіх советських федеративних републик без порозуміння щодо змісту сих законів із всеукраїнським центральним екзекутивним комітетом. Председатель всеукраїнського центрального екзекутивного комітету, Петровський, і председатель „української ради", Раковський, мають в короткому часі в тій справі піднести протести в Москві.

НАПАД НА ПОЛЬСЬКИЙ ПОЇЗД

100 ЗАСТРІЛЕНИХ, 30 ТЯЖКО РАНЕНИХ.

ВАРШАВА, столиця Польщі, 27. липня. — На російській території, близько польської границі, вискочив учера польський експресовий поїзд зі шин. По катастрофі пасажирів обрабовано. Бандити стріляли на пасажирів, так що 100 застрілено на смерть, а 30 тяжко ранено. В поїзді був також післанець польського уряду, котрого припадково бандити не чіпали.

ПЕРШИЙ ЗАГАЛЬНИЙ СТРАЙК В МОСКВІ

МОСКВА, столиця Московщини, 27. липня. — Дня 14. липня с. р. через цілий день робітники майже всіх фабрик у Москві страйкували на знак протесту проти невиплачення їм зарібку. Сей страйк се перший зорганізований страйк в Москві, бо перше страйкували тільки поодинокі фабрики.

1 ФУНТ ПШЕНИЦІ В МОСКВІ КОШТУЄ 1 МІЛІОН РУБЛІВ

МОСКВА, столиця Московщини, 4. вересня. — Ціна збіжа в Москві нагло підскочила. Недавно пуд (36 фунтів) пшениці коштував 10 міліонів советських рублів, а тепер коштує 30 до 40 міліонів тих рублів.

Ся підвишка вийшла наслідком дальшого спадку большевицьких „гроший", але населення того не розуміє і каже, що „дорожня" повстала ізза того, що Америка спинила присилку хліба в Росію на допомогу голодним.

ЯК ВІДЗДОРОВЛЮЄТЬСЯ СОВЕТСЬКІ РУБЛІ?

ПАРИЖ, 28. липня. — З Риги, столиці Латвії, доносять, що московський советський „уряд" має намір скасувати (уневажнити) ті міліярди паперових рублів, котрі видав через останніх пять літ. Дату назначено на се скасованне на 1. жовтня с. р. До того дня можуть всі власники старих паперових рублів виміняти гроші на нове видане рублів: 10,000 старих за 1 новий рубель.

БОЛЬШЕВИКИ КАЖУТЬ, ЩО В „ЧЕРВОНІЙ АРМІЇ" НЕ БУЛО ЩЕ ПОВСТАНЬ

МОСКВА, столиця Московщини, 20. серпня. — Советський уряд рішучо заперечує поголоски, які розширено в заграничній пресі про повстання в червоній армії в західних губерніях і на Україні.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign ond Jersey City Rates.		В Джерзи Сіти і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.7

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1888 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

АНҐЛІЯ ПРОТИ ВИБОРІВ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ.

Віденський німецький дневник „Ноє Фрає Прессе" у виданню з 16. м. м. в телеґрамі з Варшави доносить:

„Анґлійський посол звернув польському урядови увагу, що Східна Галичина се міжнародня проблема і що тому в сім краю, в якім Польщі на основі рішення Найвисшої Ради з 1919 р. й умови аліянтів з 1920 р. в Спа дано мандат тимчасової віскової окупації, перед оконечним вирішеннем східно-галицької справи не можуть бути переведені вибори до польського сойму і сенату.

„В звязку з тими відомостями скликано на день 17. с. м. конституційну і заграничну комісію сойму на спільну нараду, на якій польський уряд зложить звіт про теперішнє положеннє справи і предложить ріжні внесення.

„В розмові з польськими журналістами заявив премієр др. Новак, що можливим є, що міністер для заграничних справ, Норутович, виїде до Парижа і Лондону в справі полагодження східно-галицького питання".

ЯК ЛЯХИ ХОТІЛИБ ПОНЕВОЛИТИ УКРАЇНСЬКУ ГАЛИЧИНУ?

Бачить польський „ржонд", що всі його пляни з „вцелєнєм фсходнєй малопольскі" до Польщі кінчаться на нічім, і зачинає думати над іншими способами, які хотів би представити бодай перед аліянтами яко „прихильний" для українського народу Галичини.

Польська телеґрафічна аґенція з Варшави, столиці Польщі, подала отаку вістку про сі пляни:

Проект закона про Східну Галичину по рішенню польським соймом має становити частину конституції Польщі. Сей проект покликує до життя „воєвудську" раду з двома секціями: українською і польською. Спільні справи будуть вирішуватися спільно обома секціями; національні кождою секцією окремо. Проект запоручує рівноправність грецько-католицькій і римсько-католицькій церкві. Має бути утворений національний катастер, український і польський. При польськім міністерстві просвіти має бути український відділ з урядниками Українцями, а крім того в раді міністрів має постійно засідати один міністер Українець.

Сей польський проект замітний яко показчик, що Польща зачинає розуміти, що Східна Галичина не Польща, та що над нею вона не буде панувати, як їй захочеться.

А позатим він є пустою балаканиною.

Бо Українців цілком жадні польські пляни і проєкти, ані автономії, ані конституції для Східної Галичини нічого не обходять.

Українці не хотять їх знати, ані мати з ними щонебудь спільного.

Українців обходить лише одна річ: Аби як найскорше вигнати з Галицької України ляцьких опришків-наїзників.

А відтак вже український нарід Східної Галичини самий постановить собі свою конституцію, і самий рішить, куди йому належати.

Польща знає, що він рішить, як вже й рішив був тому три роки, що має належати до Києва.

Варшава тут ні при чому і нехай вона думає про конституцію для себе, а другі то вже без неї обійдуться.

УКРАЇНСЬКІ ПРИВИТАННЯ ҐЕРГАРДТОВИ ГАВПТМАНОВИ.

В імени „Союза українських журналістів і писменників", О. Олесь, місто-предсідатель того Союза, вислав слідуючу телеґраму до Ґергардта Гавптмана в Бреславі:

„З нагоди 66-літнього ювилею, посилаю найсердечнійші желання. Я бажав би, щоб усе людство почуло разом з Вами сю симфонію дзвонів, про котру мрів Ваш майстер Гайнріх".

(Майстер Гайнріх, се головна особа в найславнійший символічній драмі Гавптмана, „Затоплений Дзвін". Дзвінкова симфонія, се символ в сій драмі про людське щастя, свободу, справедливість, культуру, чесність і т. д.)

Українське посольство в Німеччині підносить ювилятови гарний подарунок: старогрецьку монету в стилізованій українській оправі і з українським написом. Рисунок для оправи виконав талановитий молодий український маляр Бутович.

СМЕРТЬ ВАРВАРИ ХАНЕНКО.

У Києві померла Варвара Миколаївна Ханенко, дружина одного з фундаторів славного київського „Ханенського" музею.

Сорок літ свого життя покійна присвятила тому музеєви й зробила його одним з найвидатнійших памятників культури на Україні. Мавши до революції дуже великий маєток, вона з чоловіком панакуповувала для музею багато образів голяндської та італійської школи, багато цінних вишивок, золотих річий, порцеляни, меблів, а також склала велику бібліотеку, присвячену питанням мистецтва.

На початку свого панування на Україні большевики заарештували паню Ханенко й запакували її до „чрезвичайки" за „контр-революцію", але потім випустили й навіть призначили її директоркою власного музею. У безнастанній праці провела вона останні роки, оберігаючи свій музей та впорядковуючи його.

Невелика сімя українських культурних діячів понесла в її особі велику втрату.

ГАЛИЧИНА В НЕБЕЗПЕЦІ

(Від власного кореспондента).

З акції польського правительства й голосів преси видно, що **Польща думає зробити замах на державну окремішність Галичини.**

Приводом до сього мають послужити Польщі нові вибори до польського сойму.

Сі вибори думає польське правительство перевести також в Галичині.

Виборчий закон до польського сойму говорить, що активне і пасивне виборче право (значить: право вибирати і право бути вибраним) мають тільки громадяни Польщі.

Отже Польща хоче накинути Галичині вибори, а по виборах скаже, що населеннє Галичини, взявши участь у виборах, само ствердило, що воно вважає себе громадянами Польщі.

Одначе Польща боїться держав антанти, які на основі цілого ряду міжнародніх актів уважають себе суверенами Галичини. Польща боїться, що держави антанти або заборонять їй переводити вибори в Галичині або переведені вибори уневажнять.

Тому Польща ще перед переведеннєм виборів до польського сойму хоче зробити щось таке, що помогло би їй осягнути згоду держав антанти на переведеннє виборів у Галичині.

Сю ціль думає Польща осягнути через наданнє т. зв. „воєводської самоуправи трьом воєводствам, на яку Польща безправно поділила Галичину, себто воєводствам: львівському, тернопільському і станиславівському.

Польський президент міністрів скликав до Варшави „комісію знавців", яка має виробити проєкт такої „воєводської самоуправи". До сеї комісії належать представники всіх польських партій, переважно правники: консерватисти, вшехполяки, демократи, людовці, соціялісти.

Ся комісія має як найшвидше виробити проєкт „воєводської самоуправи". Тоді правительство передасть його конституційній комісії сойму. А коли конституційна комісія сойму прийме його, тоді правительство скличе сойм, який має ухвалити закон про „воєводську самоуправу".

З сим законом польський міністер закордонних справ поїде за границю, до Парижа, до Лондона, до Риму, щоби предложити його шефам правительств держав антанти і одержати від них дозвіл на переведеннє виборів до Польщі.

* * *

На основі голосів польської преси проєкт „воєводської самоуправи" представляється так:

В кожім воєводстві буде утворена воєводська рада, яку буде вибирати населеннє воєводства на основі національного катастру, значить, окремо будуть вибирати членів воєводської ради Українці, а окремо Поляки.

Скільки членів ради має бути в кождім воєводстві Поляків, а скільки Українців, ще невідомо.

Відомо тільки те, що ті справи будуть поділені на спільні і національні. Спільні справи буде рішати ціла рада разом. Для рішення національних справ рада має ділитися на дві ґрупи (курії): українську й польську. Українська курія рішала би про українські національні справи; польська — про польські національні справи.

Дальшою відомою подробицею проєкту є, що він мати-ме постанову про рівноправність греко-католицької і римо-католицької церкви.

Чи будуть у нім які постанови про права мови, ще невідомо.

Далі при польськім міністерстві просвіти в Варшаві мав би бути утворений український відділ з урядовцями Українцями.

Вкінці в польськім кабінеті мав би засідати один міністер Українець.

* * *

Шкода слів тратити на критику сього проєкту, бо весь український нарід Галичини твердо й непохитно стоїть на тім, що його край має державну окремішність та що йому мусить бути привернена державна незалежність.

Приналежність Галичини до польської держави в якійнебудь формі була би для українського народу **польською неволею,** з якою він буде всіми способами боротися.

Чи та польська неволя буде мати форму „воєводської самоуправи" чи яку иншу, — се зі становища державної незалежности Галичини все одно.

Тому нема потреби входити в подрібну критику проєкту „воєводської самоуправи".

Вкажу тільки на одно: Проєкт „воєводської самоуправи" мав би бути **завершеннєм** розбиття територіяльної єдности Галичини, того розбиття, яке Польща почала, ділячи безправно Галичину на воєводства.

В усіх міжнародніх актах українська Галичина (для точнійшого означення міжнародні акти називають наш край: Сх. Галичина) є окрема державна територія, єдина і неподільна, яку трактується як окрему цілість.

Відомий проєкт статута для Галичини, який була Найвисша Рада приняла в падолисті, а потім закинула в грудні 1919 р., стояв також на становищи єдности й неподільности української Галичини.

Той проєкт у своїх основах опирався на тодішніх польських бажаннях, значить, тоді навіть Поляки не сміли ще нарушувати єдности й неподільности української Галичини.

Тепер Польща, осмілена трилітньою байдужістю держав антанти, йде так далеко, що не тільки поділила Галичину на воєводства, але хоче сей поділ **раз на все закріпити.**

Коли-б се Польщі вдалося, тоді не було би одноцільної, єдиної й неподільної української Галичини, а були би воєводства польської держави: львівське, тернопільське, станиславівське, — так само, як є пр. воєводство варшавське або краківське.

Таким чином проєкт воєводської самоуправи є не тільки замахом на державну незалежність Галичини, але також замахом на її цілість, єдність і неподільність.

* * *

Чи держави антанти згодяться на польське предложеннє, чи позволять Польщі завести на території української Галичини воєводську самоуправу, перевести вибори до польського сойму і таким чином прилучити Галичину до Польщі?

Про се годі щось певного сказати.

З держав антанти доси тільки одна Анґлія виступила проти польського пляну переведення виборів до польського сойму в Галичині.

В анґлійській палаті громад були два запитання до правительства в сій справі і оба рази представник правительства відповів, що анґлійське правительство слідить за справою і жде пояснень від польського правительства.

Віденський „Укр. Прапор", урядовий орґан українського правительства Галичини, доносить, що анґлійський посол у Варшаві інтервеніював 9. серпня в сій справі у начальника польської держави Пілсудзкого і міністра закордонних справ Нарутовича. Анґлійський посол звернув увагу польського правительства на те, що справа Східної Галичини на основі рішення Найвисшої Ради є міжнародньою справаю і тому Польща не має права переводити в Східній Галичині виборів до польського сойму. Коли-б Польща поважилася перевести вибори, анґлійський посол загрозив, що держави антанти витягнули би з того консеквенції.

Інтерпеляції в справі Галичини появилися також в італійськім парляменті, але італійське правительство не заняло доси публично такого виразного становища, як анґлійське.

Вкінці Франція буде очевидно підпирати Польщу.

Що з того всего вийде годі знати. Дотеперішнє пасивне поведеннє держав антанти не позволяє робити собі в сім напрямі особливих надій.

В кождім разі треба вже тепер ствердити одно: **Коли-б держави антанти згодилися на предложеннє Польщі, вони допустилися би віроломности супроти українського народу і зломання міжнародњого права.**

Не потребую додавати, що українське правительство зробить усе, що буде в його силах, щоби не допустити до того, щоби Польща на міжнародній арені осягнула успіх.

* * *

Одначе якби не випало рішеннє держав антанти, Польща не сміє тріюмфувати. Коли-б „сильні світа" допустилися віроломности і зломання міжнароднього права, **український нарід сам мусить виступити в обороні своєї державної незалежности.**

Український нарід мусить приступити до активної боротьби проти Польщі, мусить не допустити до того, щоб Польща могла перевести чи „воєводську самоуправу" чи вибори до польського сойму на його землі.

Могла мала Ірляндія боротися з успіхом проти державної сили могутньої Анґлії, — то тим більше український нарід Галичини зможе з успіхом боротися проти нужденної державної машини Польщі.

Відомости, які надходять з Галичини, свідчать, що така боротьба вже почалася.

Тепер, коли з огляду на польські пляни Галичини знаходить в особливій небезпеці, огонь сеї боротьби мусить обхопити весь наш край. В сім огні мусить згинути польський ворог нашої державної незалежности.

Гайдельберґ, 23. серпня, 1922.

Д-р Михайло Лозинський.

НЕ БУДЕ ПОЛЬСЬКИХ ВИБОРІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ГАЛИЧИНІ!

ІНТЕРВЕНЦІЯ АНҐЛІЙСЬКОГО АМБАСАДОРА У ВАРШАВІ. — ЗАЯВА ПРЕЗИДЕНТА МІНІСТРІВ НОВАКА. — НАСЛІДКИ ДВОХ ІНТЕРПЕЛЯЦІЙ. — ПОЖАР У КРАЮ РОЗГОРАЄТЬСЯ.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Премудрі варшавські Едипи так і не спромоглися власними силами розгадати загадки східно-галицького сфінксу. Прийшла „третя сила" й розрубала фатальний вузол.

Польських виборів в українській Галичині не буде — про це нині вже можна говорити як про факт доконаний. Але це рішенне, одиноко можливе при даних обставинах, зістало приняте не наслідком політичної мудрости кабінету Новака, а під натиском зовнішньої сили — анґлійського амбасадора у Варшаві.

Про кабінет Новака ходить у кулуарах польського сойму дотепний „віц", що то „кабінет кошерної курки". Повстав той „віц" зараз по відчитанню вступної декларації нового кабінету. Краківський професор наобіцяв у тій декларації всім горожанам польської „ойчизни" всяких благ, аж до славнозвісної курки, яку кождий Поляк мати-ме в своїй зупі. А Жидам він навіть пообіцяв кошерну курку. Так і прилипла до нового кабінету ота назва „кабінету кошерної курки".

Що-ж міг дати цей „кабінет кошерної курки" українській Східній Галичині? Якими-б намірами він не керувався, добрими чи лихими, він дати їй однаково нічого не міг. Так саме він не міг розвязати кардинального питання про вибори в Східній Галичині. Переводити там вибори — значить, свідомо посварити Польщу з державами антанти, передовсім з Анґлією. Не переводити там виборів — значить, обурити проти себе всі польські політичні партії.

Малося на думці зовсім одкласти вибори, але й тут стрінулись такі труднощі, що вибори довелось — таки призначити. Відбудуться вони дня 5. листопаду до сойму й дня 13. листопаду до сенату.

Ситуація ставала з кождим днем усе більш критичною. Польські партії вже почали готуватись до виборчої кампанії в Галичині, наміряючись не робити ніякої ріжниці між цим чужим краєм і властивою Польщею. Аж тут сталося те, що мусіло статись. На арену виступила „третя сила" — ота зовнішна сила, яка одна й може розгадати загадку східно-галицького сфінкса.

Негайно по оголошенню декрета про вибори анґлійський амбасадор у Варшаві вдався до польського міністерства закордонних справ і зажадав виразного запевнення, що вибори в Східній Галичині не відбудуться. Він протім сказав, що уряд Великої Британії вважати-ме всяку спробу до переведення виборів у Галичині за зломанне сен-жерменського мирового договору, а це може потягнути за собою для Польщі дуже небажані консеквенції.

На це президент міністрів Новак і міністер закордонних справ Нарутович попрохали анґлійського амбасадора, щоб він їм дав кілька днів часу для виготовлення відповіди. Нині та відповідь надійшла до анґлійського амбасадора. У ній стоїть, що вибори в Східній Галичині відбудуться не раніймше, ніж східно-галицька проблема буде полагоджена міжнародною дорогою.

Ці відомости я маю з дуже доброго джерела й не бачу ніякої підстави сумніватися в їх правдивости. Зрештою, за кілька днів надійдуть у цій справі урядові комунікати як з польського, так і з українського, а може і з анґлійського боку. Тоді вже офіціяльно ствердиться, що польських виборів в українській Галичині на-разі не буде.

Хто стежив за останніми подіями в розвитку східно-галицької справи, тому ся інтервенція анґлійського амбасадора й ся відповідь польського уряду не покажуться несподіванками. Досить згадати про дві останні інтерпеляції в анґлійськім парляменті в справі польських виборів. Ще в урядовій відповіди на інтерпеляцію посла Мозлей бреніли досить неясні нотки. Державний підсекретар для закордонних справ Гармсворт тоді (дня 6. липня) сказав: „дожидаємо звіту дотично становища польського правительства до виборів у Східній Ґаличині". Але вже через місяць, дня 2. серпня, той самий Гармсворт відповів на другу інтерпеляцію посла Кут в тій самій справі: „Зроблено заходи, щоб справу розслідити".

Одне діло „дожидатися звіту від польського правительства", а друге діло „зробити заходи, щоб справу розслідити". По останній відповіди вже не могло бути сумніву, що анґлійське міністерство закордонних справ проявить у цім напрямі певну активність, а не тільки буде пасивно очікувати польського звіту. І воно ту активність проявило. Наслідки маємо перед собою.

Не треба бути занадто великим оптимістом, щоб незвичайно високо оцінити значінне сеї події — відкликання польських виборів у Східній Галичині. Але разом з тим не треба й думати, що сама лише справедливість східно-галицької справи, себ-то справедливість і оправданість українських домагань, була причиною того, що польська політика ще раз зломила собі ногу. В оборону самої чистої справедливости ніхто й пальцем не поворухне, й анґлійським послам-інтерпелянтам, рівно як і анґлійському амбасадорови в Варшаві навіть на думку не стало-б клопотатися над справою ССхідної Галичини во імя одної ідеальної справидливости.

В основі цеї події лежить величезна, невсипуща й зручна праця провідників східно-галицької політики в Европі. А фундаментом і базою для тої праці є той всенародній український рух, що нині обхопив Східну Галичину від краю до краю. Отой тривожний, хвилюючий крик: „Галичина в огні!", що все ширше луною розходиться по Европі, силою фактів підтримує представлення наших політичних діячів, що від східно-галицької справи годі відмахнутись, що не вдасться запакувати її в архив і перейти над нею до порядку денного.

Пожар у Галичині розгорається все більше. Не минає дня, щоб там або тут не кинуто бомби, не підпалено урядового будинку, не висаджено в повітре залізничого мосту... Найсвіжійша подія — динамітовий замах на помешканне польського старости в Калуши. Таких замахів ще будуть десятки й сотки, й не все вони кінчати-муться так щасливо для намічених жертв, як нинішнім разом. Ця активність нашого населення в краю служить найкращою запорукою, що справа Східної Галичини не завмре й не прохолоне, аж доки міродатні світові чинники не доберуть часу та охоти остаточно її вирішити.

Ця активність є в остаточній мірі також причиною того, що можемо нині поділитися з читачами „Свободи" радісною звісткою:

Польських виборів в українській Галичині не буде!

Берлін, 23. серпня.

Радянин.

ЗАПИСКИ.

Русскіе, Русини, Українці.

Москвофільська ґазета „Свет" (пишеться „Свѣтъ", читається „Свет", значить „Світло"), яка виходить у Вилкс-Беррі, Па., попала в большевицьке нервове подразненнє ізза того, що у „Свободі" було написано, що до „Взаимопомощи", якої орґаном є „Свет", „належать переважно галицькі Українці з так званої русофільської партії".

Та ґазета се перечить, кажучи, що туди належать „русскіе".

На се мусимо ще раз пригадати „Светови", що в Галичині не було ніколи і нема „русских", а були і є тільки Українці, які мали також ще **місцеву** (льокальну) назву Русини.

Холмські Українці давнійше теж називались Русинами, а угорські Українці ще й тепер називаються Русинами або Руснаками, але **через те вони не стались окремим народом від Українців, ані одним народом з „русскими", себто Москалями.** Вони були Українцями і є Українцями. Се вже признають дійсні Москалі, тільки наші фабриковані „русскіе" (котрі „по-русски" не вміють ані говорити ані писати) і до суду віку того не можуть ані зрозуміти ані признати.

„Свет" може собі писати, що вміє, і що йому подобається, а всетаки факт останеться фактом, що всі ті, що він їх називає „Малоросами", або „русскими" з Галичини, чи з „Малоросії", не є ніким іншим як тільки Українцями.

Перечити се тепер вже запізно, бо се признає вже цілий науковий і політичний світ.

Навіть смішно за се спорити в 1922 році.

„Русскіе" є в Москві, Калузі, Рязані, Тамбові, Твері, Костромі, Вятці, — але нема їх ані у Львові, ані в Чернівцях, ані в Ужгороді, ані в Холмі, ані в Житомирі, ані в Каменці Подільському, ані в Києві, ані в Полтаві, ані в Катеринославі, ані в Катеринодарі, ані ніде на всій Україні.

Немає їх також і в Америці з тих сторін.

І пощо то сердитись, коли правду годі закрити!?!

ТИТУЛОВАННЄ ІВАНА ФРАНКА.

До Хвальної Редакції „Свободи":

Недавно читав я в одній українській ґазеті поему Івана Франка, під якою був підпис: **Др. Іван Франко.** Титул докторату зараз вхопив моє око і зробив на мене дуже неприємне враженнє. Чому ми Українці причіплюємо звичайний титул до назвиска славного нашого писменника? Яку ціль, яке значіннє має мати се титулованнє Франка? Не думаю, що титул **Др.** додає назвискови Франка більше поваги або пошани. Франко для нас є великим, славним писменником і цілком не потребує, щоби хтось оголошував при його творах факт, що він мав докторат. А вкінці, в порівнанню з вагою і славою самого назвиска „Франко", звичайний і малозначний титул **Др.** виглядає смішно, — так як та муха на плечах бика.

Отже пишім **Іван Франко** або лише **Франко,** — коротко, без бляшаних декорацій, так як цілий світ робить зі своїми великими мужами.

Уляп.

НА ПРИВІТ УКРАЇНСЬКОМУ ХОРОВИ.

Головний Комітет привитання Українського Хору після його приїзду до Америки ухвалив на своїм останнім засіданню дня 7. вересня слідуюче:

1. Щоби зазнайомитися з членами хору, буде устроєний для Хору бенкет в готелю Пенсильвенія в Ню Йорку ще перед першим прилюдним виступом, значить перед днем 5. жовтня. На бенкет можуть зголошуватися лише Українці й Українки до дня 30 вересня б. р., за надісланнем коштів 5 долярів на адресу: **Mr. S. Yadlovsky, P. O. Box 76, Jersey City, N. J.** Стрій на бенькет для мущин не конче вечірний, але темної краски.

2. Сей бенкет має мати характер загальний, а не місцевий, нюйорський.

3. Українська громада Ню Йорку може привитати Хор на самім концерті, за попереднім порозумінням з імпрессаріом, п. М. Рабіновом. Тесаме відноситься і до инших українських кольоній в тих місцевостях, через які Хор буде переїздити.

4. Вказівки, як мають витати Хор поодинокі місцевости, будуть видруковані в своїм часі в українських газетах. Тимчасом громади нехай пооргнанізують хвилеві комітети для привитання Хору.

5. Для помочи місцевим комітетам в інформованню місцевих американських газет про українську пісню та українських музиків буде незабаром видана маленька брошура в англійській мові. Замовлення на ню належить висилати до п. С. Ядловського.

ПРИГАДКА.

Головний Комітет Привитання У. Н. Хору в Америці просить українські громади в Ню Йорку, Филаделфії, Па., Ню Бедфорд, Месс., Ню Гейвен, Конн., Спринґфілд, Месс., Гартфорд, Конн., Ииліємставн, Месс., Бостон, Месс., Правиденс, Р. Ай., в яких концерти будуть в днях від 5. до 14. жовтня, 1922, щоби сейчас заложили у себе місцеві Комітети Привитання У. Н. Хору та повідомили його про вибір і склад місцевого Комітету Привитання У. Н. Хору, на адресу:

Simon Yadlovsky, Box 53, Jersey City, N. J.

Г. К. Привитання У. Н. Хору.

НА ПОМІЧ БІДНОМУ АРТИСТОВИ.

Приятелі бідного українського артиста в Ню Йорку, д. МИХАЙЛА ЗАЗУЛЯКА котрому лікарі порадили виїхати в гори для поратовання здоровля, просять отсею дорогою земляків в Америці, щоби своїми датками допомогли йому в сьому хвилевому горю.

Жертви проситься посилати на адресу: „SVOBODA", 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Виказ жертв буде поміщений у „Свободі".

Далі зложили:

Н. Н.	$1.00
Н. Н.	$1.00

РАЗОМ $2.00

Попередно оголошено $48.00

ЗАГАЛЬНА СУМА $50.00

П О Д Я К А.

Подаю до відома, що Хвальна Редакція „Свободи" передала мені $50.00 яко збірку в цїли допомоги мені в моїм сумнім положенню. Всім Дорогим Землякам, котрі прийшли мені з помочию, складаю на руки „Свободи" і ініціяторів сеї збірки мою щиро-сердечну подяку.

МИХАЙЛО ЗАЗУЛЯК.

Ню Йорк, 8. вересня, 1922.

НОВІ КНИЖКИ І ВИДАННЯ.

„С У Р М А"

збірник воєнних пісень.

Пісне!...

Ти зеркало душі Країни і Народу!

Р. Купчинський.

Я не знаю, чи могла „Червона Калина" зробити кращу прислугу нам, зневіреним і розбитим, що хочемо вірити і боротися, нам, що гоїмо вчорашні рани в надії, що вони не є смертельні, як дати до рук отсей співаничок. Бо коли правдою є, що смерть це пітьма і тиша, то правдиве і це, що блеск тії „Сурми" розсіє тьму, а гомін її заворушить тишу, що лягає усе там, де царить сон і смерть.

„Сурма" — збірник воєнних пісень, пісень уложених поколінням, до якого ми належимо, в пожежі, якої огонь осмалив наші чола. Здавалобся, що стоїмо поза досягаемістю проміння вчорашньої, просненої чи пережитої днини, а чейже єднає нас з нею те, що мерехтіло на вістрях наших баґнетів, що шуміло пошумом наших прапорів, що співало радістю нашого щастя і плакало слізми нашого смутку. Цей співаник, це ми перекладені на мову тонів, це наші мрії недомріяні, сни непроснені, вчинки недоконані.

Ми були — люде. Раз малі і сірі, як наш одностріій, то знов великі і промінні, як заграва сходячого сонця. Ми хотіли любити і ненавидіти, ми боялися байдужости, що рівняється тиші і смерти. І тому любовю і ненавистю переплетені наші слова, що кидали ми їх перед і поза себе, любовю і ненавистю оправдані наші подвиги і промахи.

То було палке прещирим золотом літо, як ми кидали батьківські пороги і пішли здобувати Те, для чого не найшли іще імени, Те, що нам снилося, чого ми не бачили на яві. В тяжкій, крівавій мандрівці по склонах Карпат, по розстайних шляхах Поділя, по безкраїх степах Подніпрівя, шукали ми батьками загубленого скарбу. І найшли! Найшли і вхопивши в долоні, мов сонце підняли той скарб високого над наші голови, а золото, його проміння спливало нам по руках, на груди, клалося на чоло, уста, осліплювало очі. І несли ми той скарб не могучи очий відірвати від нього а дивитися під ноги, де було каміння і терня. Ми ранили ноги, спотикалися на терню і падали, щоб знову підніматися і знову падати. І сталося щось страшне. Ми хотнулися і впали ниць, а сонячний круг висовгнувся нам з рук і покотився степом ген, ген далеко від нас. І сил не стало у нас піднятися і побігти за втраченим; довкола нас почувся сик гадюк, протяглий рев гієн а ми не могли ворухнути пальцем, такі були стомлені і виснажені до краю.

І отсе лежимо серед шляху, уста нам падаються з жару, очі тьмаряться тьмою і тільки в серці дзвонять тони золотих струн проміння, яке єднає нас з тим скарбом-сонцем, що мріє ген, ген, десь на самому краю нашого шляху.

М. Вільшина.

ПРО ЖОРСТОКІСТЬ МОСКОВСЬКОГО СЕЛЯНИНА.

Написав МАКСИМ ҐОРКИЙ.

Я бачив і пережив богато жорстокостий та ніколи я не міг поняти, щоб вони мали яке-небудь оправданне за собою. Через ціле моє життє мучило мене питанне: „Звідки походить людська жорстокість Які інстинки викликують її?"

Я раз читав книжку під грізним заголовком: „Поступ, яко розвій жорстокости". Автор старається при помочи дуже спритно зіставлених і пояснених примірів доказати, що поступ людскости причинюєсь до прояви тої тайної і вродженої людям приємности: своїх ближних мучити на тілі і на души. Я читав сю книжку з відразою, вона мене ані трохи не переконала, а її парадокси зникли вскорі цілком з моєї памяти.

Одначе тепер по тім страшнім шалі европейської війни, по тих кровавих орґіях революції я починаю знов задумуватись над згаданим парадексом. Я мушу однак завважати, що стисло взявши на московські жорстокости не дасться завважити жадний поступ і що її обяви цілком не змінились. З початком XVII. століття практиковано в Росії ось який рід тортур: рот жертви наповнювано стрільним порохом, а потім приводжено його до експльозії. Жінкам знов переколювано груди, перетягано через рану шнур і на нім завішувано жертву. В роках 1918 і 1919 переводжено над Доном і в Уралю рівнож подібні практики. І червоні і білі мучили свої жертви так довго, аж наступала смерть. Між иншим закладано в відходову кишку крісовий патрон а потім одводжено його до експльозії.

Як мені здається, то в московськім народнім характері є жорстокість такоюж видатною чертою, як гумор в характері Анґлійця. Є се специфічна жорстокість, а заразом холодно обчислене мірило на степень людської витревалости в болю, є се певного рода проба людської відпорности і життєвої сили.

Найбільше характеристичною чертою московської жорстокости є її діявольська витонченість, її естетична винахідчивість. Я не гадаю, щоби ту особливість можна було пояснити такими словами як „психоза", „садизм", і т. и. Такі слова не пояснюють в сути річи нічого. Малиб се бути наслідки алькоголізму? Я не гадаю, щоби московський народ був більше алькоголем затроєний як який небудь инший европейський народ.*) Треба однак признати, що діланнє алькоголю на душевні прикмети Москаля є далеко більше погубне як в Европі бо і відживлюванне народа в Росії є далеко гірше як деинде.

*) Ґоркий очевидно помиляється: цілком що иншого є пити „монопольку" а по тім „самогонку", а що иншого пиво або вино і то як в Зах. Европі діється не на порожнє черево.—К. О.).

Одинокою обставиною — про се я глубоко пересвідчений — що вибухи тої рафінованої жорстокости підпомагає, є лектура житій святих і мучеників, котрій мужики, що вміють читати віддаються з особливим замилуванням.

Я не говорю тут про жорстокість, котра нераз проявляєсь, яко вибух перверзної і слабої души. То є виїмковий случай, що належить до лікаря, спеціяліста для умово недужих. Я говорю тут про психольоґію маси, про душу народа, про колективну жорстокість.

В однім сибірськім селі видумали мужики ось що: вони викопали ряд ям, позастромлювали в них коміть головою полонених червонармейців, потім позасиплювали ті ями до половини так, що ноги закопаних, почавши від колін виставали з землі. Мужики придивлювались потім цікаво дриґаню тих ніг і після того обчислювали хто з закопаних більше відпорний на завдані йому муки. В Тамбівській ґубернії прибивали мужики зловлених комуністів цьвяхами до дерев. Прибивано однак лише ліву руку і ліву ногу, а видці забавлялися обсервацією як мучені вимахували свобідною рукою і ногою.

Одного полоненого мучено в ось який спосіб: йому розрізали черево і прибили конець тонкої кишки до дерева чи до телеґрафічного стовпа. Тоді гонили нещасливого наокруг дерева і придивлялися як кишка з рани розвивалася. Одного разу знову зловлено кількох офіцерів. Їх роздягнули до нага і вирізали на раменах такі кусні шкіри, що відповідали офіцерським „пагонам". Там де на „пагонах" припадають звізди понабивано цьвяхів. Крім того вирізано нещасним жертвам на ногах з боку такі паси шкіри, що відповідали червоним лямпасам при козацьких мундурах. Така практика завелася поволи загально і це називалося: „наново мундір натягати". Се вимагало очевидно часу і точности.

Подібних і ще гірших злочинів накопичувалось в послідних роках в Росії не мало, та я не хочу подавати більше подробиць.

Тут стає перед нами питанне: хто більше жорстокий „білі чи червоні?" По правді сказавши, одні такі добрі як і другі, бо і червоні і білі є — Москалями. А колиби хто спитав про степень жорстокости то можна цілком певно відповісти. Ті є цілком певно більше жорстокі, у кого є більше енерґії і більше сили, могучости.

Не знаю чи є де на світі така сторона, де би більше жорстоко і безсердечно обходженося з **жінками** як в московськім селі. І річ певна, що ніде на світі нема тільки підлих і низких пословиць і зворотів мови дотично жінок як в Росії. „Вали її, братчику, буком та слухай чи дихає. Вона бреше лайдачка, вона хоче ще більше!" „Два рази любить чоловік жінку: перший раз коли її як невісту впроваджує в свій дім, а другий раз коли її виносять на цвинтар", „За жінки й звірята не ма нікого суду". „Коли хочеш, щоби тобі їда добре смакувала, протріпай передтим трохи свою жінку".

І таких гарних правил життя чути мож в московських селах сотками, а все то „народна мудрість" накопичена через цілі століття. Діти чують їх що дня і підд їх впливом стають дорослими.

Але і з **дітьми** обходяться мужики так само жорстоко. Не так давно звернув я мою увагу на статистику злочинів у московській ґубернії, а переглядаючи акти карні за роки 1901—1910 я прямо задеревів, видячи ту масу жорстокостий, сповнюваних на дітях та ті численні злочини на малолітних. Бо в Росії бють взагалі з великим уподобанням. Бє кождий хто має до сего нагоду. „Народна фільозофія" бачить в тілесній карі завданій чоловікови щось доконечного і дуже корисного. Найліпше се висказує пословиця: „У нас за одного битого двох небитих дають".

Я питав не раз людий, котрі брали участь в горожанській війні чи їм се не було противно убивати одні других, а відповідь все була однакова: „Ні, то нічо не є противне. Тамті мають зброю і ми маємо зброю. Одні і другі знаходимося в тім самім положенню. І що то вадить, що одні других забивають? Єще лишиться досить нашої братії на світі!"

Одного разу звернувся я з таким питанням до одного салдата, що брав був участь в світовій війні, а потім командував великим віддилом червоної армії.

Він мені дав на се ось яку дивну відповідь:

„І що се властиво за війна та „горожанська" війна?! Війна з чужими—ось се доперва справдішна війна, що потрясає душу!

„Я вам скажу, товаришу, по щирости: убити свого, Москаля — що се за штука?! Наших є так богато, що навіть чоловік не спостереже, коли одного бракує, і так наша справа ані троха не хоче рушитись з місця. Ось гляньте на ті села: їх можби кілько захочете змести з лиця землі і чи булаби з сего кому шкода? Нащо їх кому? І правду сказати: най чорт побере цілу нашу господарку, всі наші діла!

„Але за то у Прусаків — ге-ге! Там було вже цілком инакше! Мені серце прямо краялось тоді, коли ми робили на них похід. Що там за села, як міста, а яка орґанізація, який чудовий порядок! А ми се всьо понищили... І на що, по що?! Можна було справді здуріти... І я чувся майже щасливим, коли мене зранено, так що я вже не міг бути дальше причасним сему безглуздю...

— „А вже значно пізнійше був я у Кавказі, під Юденічем. Ми бачили там Турків і инших чорних чортів, саму подлу голоту, що еще не знати длячого — й зуби шкірила! Та і сих було мені жаль! Кождий має на свій лад свою долю — не правдаж?"

Сей чоловік на свій лад людяний: він добре обходився зі своєю мужвою, котра його за се любила і поважала і він любив своє вояцьке ремесло. Я старався говорити з ним про Росію і про її значінне для цілого світа.

Задумано слухав він моїх слів курячи при сім циґаретку. Його очі зайшли сумом і він сказав до мене вздихаючи: „Га! Певно! Коли ми станемо кріпкою державою, то тоді ще зможе щось з нас бути! Але тепер — то ми такі слабі мов ті щурі".

Мені здається, що війна зродила не мало людий сего рода, а провідники наших безчисленних мас належуть також до них.

Коли однак вже бесіда про московську жорстокість, то не можна мовчки перейти до порядку дневного над жидівськими погромами. Сей факт, що погроми орґанізовано в порозумінню з тупими представниками уряду, ще нікого не оправдує.

Ті тумани і драби, котрі позволяли на се, щоби Жидів бито і рабовано, приказували ще, щоби їх тортурувати, їх жінок знасилувати, дітий мордувати, а в голови чоловіків набивати цьвяхів! Всі ті криваві прояви— викликав дикий інстинкт самих народних мас.

* * *

Однак мігби нарешті хтось запитати: а деж подівся сей задумчивий, добросердечний мужик, сей невпниний шукач правди і справедливости, як нам його представило так гарно і переконуючо московське письменство девятьнайцятого століття

У моїй молодости — я сам з одушевленнєм шукав по цілій московській землі за таким чоловіком, і... не найшов його! Я бачив лише всюди грубого реаліста, перебіглого мужика, котрий, коли се видаєсь йому корисним, знижаєсь ласкаво аж до удавання з себе ідіота. А по своїй природі він дуже далекий від сего, щоби бути дурним і він се сам добре знає. Він сотворив много сумних пісень, і много строгих, диких та кровавих леґенд, видумав тисячі пословиць, в котрих виявляється його суворий життєвий досвід. Він знає, що: „сам мужик не дурний, але громада — баранячa голова", і що „світ такий сильний як бистра ріка, а такий дурний як свиня". Він каже: „Не бійся чорта, але чоловіка" та „своїх бий, а чужих стережися". Він цілком не покланяється перед правдою: „З правди жити не будеш" — каже він. „Коли сего хотять, то бреши кілько можеш, а будеш ситий".

Московський мужик має тисячі подібних пословиць і він робить при кождій нагоді з них відповідний ужиток. Він чує їх від дитини і від дитини приймає в свою душу ту грубу правду, той гіркий сум і се „чоловіко ненавистничество", що у них криєсь.

Декотрі люди, передовсім міщухи — безпокоять його життє і він уважає їх за цілком непотрібних на тій землі, котру він любить містичною любовю і в котру він вірить містичною вірою. Ту землю, до котрої він привязаний цілим тілом і душею, котра є його „природженою власностею" — забрали йому бандити... Він знав — далеко ще перед льордом Байроном що „піт мужика є більше вартний, як цілий маєток пана".

Сей „народницький" напрям нашого московського письменства, що так ідеалізував мужика мав перед собою певно означену політичну ціль. А вже з кінцем XIX. століття наступив поворот у тій літературі, що займалась селом і мужиками: вона стала менше зглядною та за те щирійшою. Антін Чехов в своїх оповіданнях „Мужики" і „Пропасть" подає цілком нове зображенне мужика.

В перших роках XX. століття появились оповідання Івана Бунина п. з. „Село". Бунін — се мистець російського стилю. В тих оповіданнях, з осібна в „Нічній розмові" виявляєсь нове майже критичне становище зглядом мужиків і подаєсь цілу неприкрашену правду. Закидували Бунінови, що він є аристократ, бо відноситься до мужиків обоятно, майже ворожо, але се не є слушно, бо Бунін є в найвищім степени мистець і нічо инше як мистець.

В найновійшім сучаснім письменстві знаходимо ще страшнійші приміри душевної тьми, котру запало московське село. Я з осібна звернувби увагу на оповіданне мужика, Івана Больного п. з. „Молодіж", на оповідання московця, Семена Подячева і сибірака Всеволода Іванова. То є річию певною, що жадному з тих письменників не можна закидувати аристократичної ворожнечі зглядом мужиків: вониж власне самі є мужиками, відданими з тілом і душею інтересам села. Вони знають і розуміють ліпше як хто-небудь инший життє простих людий, селянське нещасте і селянські прості утіхи, душевну темноту мужиків і жорстокість їх почувань.

Я хочу закінчити ту статтю представленнем одної пригоди про яку мені оповідав член одної научної експедиції, що була чинною в уральській области в 1921 році.

Оден мужик в селі в котрім та експедиція закватирувалась, звернувся до нього зі слідуючим питанням: „Ви є вчений чоловік, то поясніть мені одну справу. Попередного тижня забив оден Башкир мою корову. Я **очевидно** забив Башкира, а потім украв собі його корову. Скажіть мені, будь ласка: чи можу я бути за крадіж тої корови караний?" Коли я його запитав чи він не боїться, що його покарають за убиття Башкіра то він найспокійнійше в світі відповів: „Ей, що людина тепер варта?!"

На се слово „очевидно" варта звернути увагу: воно показує, що злочин стався чимсь цілком звичайним. В тім відбивається ціле страхіття горожанської війни та погромів.

А ось єще оден примір, котрий доказує як мужицька думка приноровлюєсь до нових ідей. Оден сільський учитель, мужицький син, пише до мене: „Славний учений Дарвін узасаднив науково потребу безглядної боротьби о істнованнє і не мав нічого проти того, щоби слабих і непотрібних людий цілком усувано та як давнійше старих „зробків" запихано до печер, щоби там вмирали з голоду, або вішано на найвище дерево і так довго ним трясено доки такий старик духа з себе не пустив. Я тому запропонувавби таке, щоби цілком непотрібних людий убивано але в більше людський спосіб, так як я є против всякої жорстокости. Я пропоную, щоби їх умертлювати при помочі якоїсь добре смакуючої отрuї. Така метода злагіднилаби боротьбу о істнованнє. Се можнаби примінити зглядом умово хорих ідіотів і всіх инших природою покривджених як на примір зглядом калік, сліпих та невилічимо хорих. Такий закон не подобавбися вправді нашій інтеліґентній молодіжи, але тепер настала пора, коли годі мати згляд на ідеалістичних реакціонерів та контрреволюціонерів. Удержуванне непотрібів коштує народ за дорого і тому треба того рода втрати звести до нулі".

В теперішню пору дістається в Росії більше того рода листів, запитів та проєктів. Викликують вони біль і здивованнє, але, поминувши їх дикість, вони доказують, що в московськім селі пробуджуєсь думка, котра хоч ще молода та сировата, робить прецінь старання знайти собі дорогу в тім напрямі, який їй доси був цілком незнаний. Село старається думати про державу і її завдання.

Перложив **Клим Обух.**

(Повисша стаття Ґоркого появилася в німецькій часописи „Дер Нає Меркур" що виходить в Мінхен, в Німеччині. Ґоркий написав її очевидно вже по виїзді із совєтської Росії і ми можемо сподіватися від нього ще не одної цікавої несподіванки. Очевидно, йому нема вже чого вертатись до Росії, як довго її тероризують большевики, котрих тепер певно встеклість поривае, що його випустили живим заграницю. Великий московсько-большевицький махер Радек, що є собі звичайним польським жидком з Тарнова і зветься Собельзон, старається тепер представити Ґоркого яко майже непочитального, котрий дуже часто змінював свої погляди. Одначе коли хто переконаєсь, що був в блуді і се явно висказує, то заслугує радше на пошану як на насміх. — **К. О.**)

НА ФОНД ФЕДАКА.

(Через „Свободу").

Збіркою занявся д. Павло Станімір в Elastic Spring Knit Corporation, Mohawk, N. Y. Зложили: П. Станімір $5; по $1.00: П. Ірха, W. Eav, H. C. Shofler, М. Мальований; по 50 цнт., J. Czarniecki, А. Гавришенко, О. Ангел, Г. Гривнак, І. Політило, І. Беднарчук, M. Jones, П. Кузьмич, A. Miner, W. Smith, T. Conslin, H. Howemaycz, F. Davis, C. Smith, H. Shwartz, M. Droge; по 25 цнт.: Т. Синенький, A. Bara, A. Horn, E. Luis, M. Rogers, Ю. Кульчицька, Р. Філіпчук, A. Shafler, B. Wolynski, Я. Політило, W. Becker, H. Loofman, H. Yetty, Ю. Гривнак, F. Oneal, P. Mazegad, J. Nemen, F. Shell, R. Maida, F. Johma, I. A. Sperry, H. Watson, G. Pich; по 15 цнт.: Kegar, D. Nash, S. Allen. До того додали від себе по $1,00: о. С. Склепкович, І. Х., Г. Шумський, Д. Мерена. — Разом $27.20.

Попередно оголошено $37.75

РАЗОМ $64.95.

Вислано дотепер $295.83

ЗАГАЛЬНА СУМА $360.78

ВІСТИ З ГАЛИЧИНИ.

Пявки із ляцького болота.

Черниxівці, пов. Збараж.

Повилізали пявки із ляцької калабані і прийшли до Галичини ссати кров українського народу. Прийшли грабіжники, забирають коні, корови та що тільки їм попаде під руки. У Марії Колос (з дому Кипибіда) взяли послідну муку і крупи. Оставили її і дитину в голих стінах. У Марти Фискунь взяли ялівку. Ледви діждалася, що була тільна, бо вже пять років була без корови, а тут прийшли вороги і забрали її надію. Пішла вона була десь за тими марками — позичити в село, але вони не ждали. Як вернула, дізналася, що вже повели ялівку до міста. Біжить вона за ними, прибігла аж до Збаража та довідується, що вже продали Жидови, що той уже і зарізав. У Федька Грицуняк узяли млинок і машину до шиття. Мусів продати пів морґа поля і заплатити дань, бо инакшої ради не було. Бідний чоловік! В 1917 р. куля розбила йому стодолу, в 1919 ляцьке військо забрало йому коні з возом, жінка хора ужевід року — ніхто уже йому й не пожичить нічого, а тепер ще і кусень поля мусів продати на те здирство для кровопійців. Оттак вони перетрясли ціле село, що і описати годі. Колиж то вже збудемося тої проклятої напасти ляцьких опришків?!!...

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

АВБУРН, Н. Й. Тов. Запорожська Січ, від. 283 У. Н. Союза подає до відома, що квартальні збори відбудуться дня 10. вересня 1922, о 2. годині пополудни в церковній гали. На порядку нарад буде принниматися нових членів до товариства за 50 ц. вступу, а до У. Н. Союза після статута, справозданнє книжок і каси. Кождий член повинен прибути на збори. Коли член не явиться, буде караний після статута. — І. Коковський, секр.

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Тов. Вільні Козаки, від. 316 У. Н. Союза повідомляє, що надзвичайний мітинґ відбудеться о годині 7.30 вечером в четвер, дня 14. вересня в гали Вільних Козаків під ч. 102 Джойнер стріт. На порядку нарад дуже важні справи є до обговорення а комітети будуть здавати справоздання. то з членів не прийде на мітинґ, то поступиться після статута. Нехай кождий член приведе зі собою нового члена. — Д. Братусь, предс.; В. Ґурянський, секр.

СПРАВЛЕННЄ ПОХИБКИ.

В статті п. з. „ Зприводу виїзду дра Осипа Назарука до Америки" (з 8. с. м., 2. стор.) зайшла помилка у згадці про промову б. посла Іллі Семаки ізза пропущення кількох слів.

Згадане реченне мало звучати: „Буковинські Українці стогнуть також само як їх брати Галичани в ярмі неволі Румунів, котрі дорівнують своєю безоглядностю та некультурностю навіть Полякам".

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

Т. О., Січовик. — Звіт із віча в Дітройт, вже був поданий у „Свободі".

NEW YORK, N. Y.

ВІЧЕ В СПРАВІ АКТИВНОЇ ПОМОЧИ ГАЛИЧИНІ

— відбудеться —

В НЕДІЛЮ, 17-го ВЕРЕСНЯ 1922

о годині 2.45 пополудни

в Українськім Народнім Домі,

217 East 6th Street, New York, N. Y.

ЗА КОМІТЕТ АКТИВНОЇ ПОМОЧИ:

Др. С. Демидчук. Филип Матлай. Петро Мартинюк.

10,13,15

З ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ В КАНАДІ

Канадійські українські ґазети помістили отсю статтю проф. Івана Боберського про українську громадську працю в Канаді.

Без упину!

Український народ хоче бути господарем на своїх землях. Сю велику ціль осягне лише тоді, коли буде постійно думав над способами, які заведуть його до цілн.

Українці в Канаді пережили много і в роботі на канадійських пустарах пізнали велику правду життя: трудись а побідиш. Трудись невпинно, усувай пень за пнем, опрятуй камінь за каменем, ори степ скиба за скибою, а здобудеш лан, який принесе тобі золотий колос пшениці.

Українська справа вимагає від нас безупинного труду.

Не переставаймо в роботі, коли хочемо мати успіх.

Від початку цвітня с. р. працював у Вінніпеґу Комітет, який лучив людий ріжних відтінків і приготовив похід десяти тисяч Українців дня 22. цвітня та перепровадив народне віче в салі Торговельної Палати у Вінніпеґу проти насильства Ляхів в Рідним Краю.

Комітет сей видав летючки в анґлійській мові і спонукав інші місцевости в Канаді, щоби відбули походи і віча в хосен Рідного Краю та вислали протести до держав в Европі.

Комітет скликав дня 7. мая Всенародне Віче у Вінніпеґу, а се віче одобрило звіт з виконаної роботи і вибрало Український Центральний Комітет, який має провадити українські справи, спільно для всіх Українців в Канаді.

При кінці мая утворилося при комітеті „Українське Пресове Бюро Канади", яке переглядає пресу, провірює дописі про Українців в анґлійських часописях і справляє неправдиві вісти.

Український Центральний Комітет подбав, щоби поїхала делеґація до правління в Оттаві. Ся делеґація вручила 28. червня с. р. в імени всіх Українців в Канаді писаний меморіял в справі ляцької самоволі в Галичині і горожанських грамот для Українців в Канаді, а передала також печатаний меморіял від українського правління Галичини про самостійність сього краю.

Український Центральний Комітет старається дальше виконати тоті задачі, які вложили на нього канадійські Українці, бо знає що Українці Канади помагають йому в роботі порадою, трудом і ґрішми. Длятого обдумує дальші способи поступовання.

Поляки нападають на нас, підкопуються і підсуваються як найблизше, щоби нас розторощити вибуховими мінами.

В липні с. р. вислали Ляхи до всіх важнійших анґлійських часописей в Канаді печатаний обіжник про польські права до Галичини, про мову „Рутенів" в Галичині, що вона є мішаниною польських і московських слів, про два міліони Поляків в Східній Галичині (в дійсности є їх там дещо більше як пів міліона), про чотирнайцять українських ґімназій (в дійсности пять), про пять українських учительських семинарів (в дійсности ані одного), про 2732 українських учителів в народних школах (в дійсности ледви около пять соток).

Польське інформаційне бюро розповідає в анґлійських журналах наукових, що Українці не мають ніякого права до Галичини.

По всіх столицях Европи і Америки стараються Ляхи представити Українців в найгіршому світлі. Ляхи чернять Українців перед світськими і духовними властями Канади. І основна оборона є дконче потрібна.

В самій Галичині приготовляють Поляки вибори до варшавського сойму і забираються „до господарки як у себе дома", як се сказав один з визначних політиків Польщі.

Український Центральний Комітет знає, що під таку хвилю всі Українці відчують потребу орґанізації і роботи та грошевих жертв на цілі сеї роботи.

На своїх засіданнях в липні і серпні обговорило Українське Пресове Бюро Канади устав, який улекшить орґанізацію Українців в Канаді, щоби прийти в поміч Рідному Краєви і оборонити українську землю, українські поля, копальні перед ляцькою нахабностю.

Сей устав уложений так, щоби лучив Українців всіх сторонництв до оборони тих справ, що є спільні і одрогі для всіх Українців.

Після сього уставу кожда місцевість основує у себе український місцевий комітет а всі українські місцеві комітети працюють після вказівок Українського Центрального Комітету.

Кожда одиниця українського походження належить до сеї громади.

Всі Комітети роблять наради, скликують віча в разі потреби а Український Центральний Комітет має право скликати Українців з цілої Канади, на сойм, се є на Всеканадійське Віче.

Нема сумніву, що є много справ спільних для всіх Українців в Канаді а також справ спільних ддля Українців в Европі. Щоби такі справи полагодити так, як се ддіється у інших народів, потрібна є орґанізація, до якої малиби всі належати і причинитися своїм трудом.

Коли ворог чернить перед світом український нарід, то се справа спільна для всіх а всіх Українців.

Коли вороги нападають на українську землю, щоби її собі загарбати, то ся справа є важна для всіх Українців без ріжниці віри або політичного переконання, чи се католик, православний, презбітеріянин, чи атеїст, чи се Українець що будує демократичну Україну чи комуністичну. Забере ворог землю, нема місця на ніяку будову.

Українців лучить много, много справ. Але Українці дотепер думали передовсім про ріжниці, які їх ддлили.

Під сю хвилю потрібно згідливої думки і сильної волі до лучности.

Праця Українського Центрального Комітету в Канаді вимагає, щоби всі місцевости причинилися о днеї словом і ділом.

Вінніпеґ, 25. серпня, 1922.

І. Боберський.

ДОПИСІ

ВУДГЕЙВЕН, Н. Й.

Слухайте, слухайте крик із безодні,
Нашу молитву горячу...
Ви, що обідали й ситі сьогодні,
Киньте хоть скіру собачу!

(О. Олесь).

Кому з нас Українців мороз по тілі не перейшов читаючи сей вірш Олеся, поміщений недавно в „Свободі"? Чиє серце непотрафило відчути крику і просьб о ратунок наших голодних братів на Україні? Там вони в страшних конвульсійних муках на нашу поміч чекають — проклинаючи нас і самих себе за теперішні їхні голодні тортури.

Доносять нам ріжні вісти з В. України, що голод там не зменьшається, але збільшається в застрашаючий спосіб з кождим днем; тисячі-тисячі денно гине голодовою смертию — дальше шириться канібальство — дальше падуть жертвою голодних собак, голодні наші діти, наш найкрасший цвіт будуччини; дальше наш ограблений, облдертий, стортурований нарід бореться серед страшних пекольних мук з голодом. Міліони наших попухлих селян простягнуло до нас заморських братів свої кістяки-руки і ридаючи просять шматок хліба. Сотки-тисяч денно знеможених голодом паде на улицях Одеси, Київа, Харкова і др.*) Бачимо ми то все; чуємо ті їх конання і крики: Хліба! Хліба!... Чиж зі заложеними руками маємо байдужно приглядатись їх мукам? Ні! — ми їх мусимо виратувати і виратуємо! Лише треба відчути серцем і душею той страшний біль наших нащадків вільної козаччини.

Браття Українці! Коли ми знаємо себе звати братами і товаришами, коли ми любимо той наш нарід, ті широкі просторі степи, ту козацьку волю, тоті наші села, то покажім і ділом, що ми дбаємо про то все, що ми не цураємося нашої Неньки-України, що ми ратуємо оставших ще при життю борців за волю і свободу України, котрі тепер знаходяться спаралізовані червоним паразитом. Непора тепер шукати за виновниками голоду і нужди, але пора вже найвисша спішити з помочею: Ми всі винні як оден — і всі маємо ратувати як оден бо голод великий пан і нечекає ні хвилинки. Даваймо поміч! Складаймо жертви і то сейчас! Бо хто зараз дає, той два рази дає.

Маленька числом українська громада в Вудгейвен також не спить; вона бачить розпучливий плач голодних дітий на В. Україні, вона як ніколи не відказалась помочи матеріяльної на всякі народні цілі, так і тепер постановила негайно спішити на ратунок нашим голодним землякам. Заходом Тов. „Вільна Україна" від. 200 У. Н. С. в Вудгейвен, Н. Й., відбувся мітинг дня 13. м. м., на котрім кількох товаришів коротко зясували положенне наших Братів на Україні і горячими словами загріли нас до праці. Сейчас вибрано тимчасовий комітет „Просвітно-Науково-Запомоговий", котрий поставив собі ціль: ширити просьвіту межи членами, нести поміч голодуючим на В. Україні, поміч укр. Інвалідам, укр. армії на Чехо-Словаччині, студентам, та всім нашим братам скитальцям на еміграції. Ухвалено сейчас оподаткуватися по 25 ц. місячно і приступлено до збірки межи членами, котрих було може 12 і котрі зложили як слідує: Денис Великанович, Іван Орлян, Володимир Цісик, Микола Костів, Михаїл Ворона, Вовк Стефан, Копачук Семен і Олійник Григорій по $1.00, Савка Стефан і Паращук Йосиф по 50 ц., Карпович Антін і Харишин Дмитро по 25 ц. Разом зібрано $9.50.

Тимчасовий вибраний Комітет має надію, що слідом тих пару членів піде ціла вудгейвенська громада і покаже перед світом, що ми, українські еміґранти, відкликнулися на голос загибаючих земляків і дали їм хоть частинку помочи. Коли навіть наш селянин, обрабований бандитом-ляхом, відриває собі від губи послідну бараболю і дає голодному на Україні, то ми повинні сто-рази більше показати, бо ми можемо. Хто має серце чоловіче і крихітку людського чуття, той невідкажеся кинути лепту на голодних. До діла, Громадо!

Тимчасовий Комітет.

*) Про голод по містах знає цілий світ і дає їм поміч. Правдива роспука огортає чоловіка, що **ніхто не звертає уваги на українські села,** котрі загрожені найбільше. — **Р. К.**

Микола Богун.

З МИНУЛОГО ТА СУЧАСНОГО

Начерк споминів

УКРАЇНСЬКОГО КОНТРРЕВОЛЮЦІОНЕРА.

Присвячую моїм донькам Марусі та Наталці.

(Продовження).

(6)

Інтернаціоналізм Плеханова, **Маслова,** Акімова, **Леніна, Троцького, Авксентева,** Алексінського — всіх, імже ність числа — **у відношенню навіть до ввічливих побажань українських,** є високий, глибоко-патріотичний **націоналізм великоруський:** націоналізм **войовничий,** що майже нічим по суті **не ріжниться від націоналізму крайнього правого табору!**

І коли „истинно-русскіе" орґанізують на Поділлю та на Волиню чорносотенні Союзи, то „велика, едина" російська соціял-демократія приймає в своє лоно Авраамлє „малоруську" „Українську Соц.-Дем. Спілку" з Меленевським, Корнієнком та Скорописом-Йолтуховським на чолі, вливає в неї свої сили, таким чином зміцнюючи „Спілку" в поборюванню „дрібнобуржуазности та шовінізму" (!?) Р. У. П., чи-то вже УСДРП.

Треба тільки переглянути протоколи зїзду Рос. С.-Д. П. в 1906 році та протоколи комісій її центральних комітетів, щоб побачити, як „Спілка" совісно виконувала свої обовязки оборони московського „інтернаціоналізму".

А в Галичині тоді працював делеґат Р. С.-Д. П. Граматіков, орґанізовував москвофільських „юношей в червоних рубахах". І тут плоть од плоти та кров од крови стара Росія, ще від Івана Каліти втілений „общерусскій" націоналізм-шовінізм.

Для нас-же, Українців, він заборонений!

Найпочеснійша наша роля — се відриватись од свого бідного чорнозему та перейматись не лиш для „бонтон-у", чужою культурою, чужою психікою, чужими методами боротьби та орґанізації, допомагати дужчим, сильніщим в надії, що й нам, може, перепаде якийсь там охлап із „загально?побідного пиру!"

Борони Боже — вийти поза рамці такого „інтернаціолізму"!

Тут тобі й „шовінізм дрібного буржуя, міщанина, що від національним прапором змагається затемнити загостреність клясової боротьби"; тут тобі і „злочинний напад на побідний похід всеросійського пролетаріяту", а для більш авторитетних доказів додається й „пролетаріяту усього світу".

Бо-ж, „коли настане царство соціялізму, зникне визиск людини людиною, то сам собою впаде і... гніт національний"!

А тому єдине, що залишається хоч би й тому „пролетаріятові" української нації — се „злитись", для зміцнення своїх (!) сил в... „єдину, велику, могутню російську (термінів: „московський" чи „великоруський" російська інтеліґенція **всіх таборів не визнає)** соціялдемократію".

І чим з більшою погордою російська інтеліґенція відноситься до безсильного „малоросса", не до його особистого, а **національного** „я", тим більше він одривається від своєї землі, від тої землі, що давала таку велику силу Микулі Селяниновичеві, та прагне, всупереч льоґіці та здоровому національному розумові, протиснутись до „загального столу" побідників. По дорозі-ж до нього він губить багато вже й зверхніх ознак свого народу.

Коли-ж змагається, як „хитрый малороссъ" перехитрити своїх панів, то забуває, що сі змагання викликають ще більше призирство у них вже й до його власної особи, бо вони — люде здорових інстинктів і національного еґоїзму.

А до „єдиної, могутньої" не раз тягнули Р. У. П. її центри, не зважаючи на практику сочетанія во єдино „Спілки" з рос. с.-д., — „Спілки", яка стала філіяльним відділом Рос. с.-д. на „Югѣ" Росії, та що в ній од українського залишилося тільки одне слово „Спілка".

Навіть ще в 1911 році пан Винниченко з покійним Л. Юркевичем, після наради з Меленевським, задумали „оживити" український рух, „перехитривши" Москвинів так, щоб увійти в „єдину" без їхньої згоди!

Для сього не багато треба було розуму: злитися з „Спілкою", і тоді вже „де факто" бути обєднаними з російською соціял-демократією.

У Львові не було потрібного для сього матеріялу людського — членів партії УСД, — то гадали се „узаконити" в Парижі.

Але тут знайшлося два-три старих ерупісти (Рев. Укр. П.) які чи через непорозуміння, чи з яких инших мотивів, числилися намінально в УСД. Вони поставилися до сього проекту ворожe і так звана „конференція" не дала бажаних наслідків.

А „єдина-велика", придивляючись до неї в Парижі, в дійсности складалася тільки з жалких, побиваючих один одного обламків, і були в ній такі ґрупи:

1. Большевики-Ленінці, 2. Большевики-Партійці (стояли за обєднання франції), 3. Впередовці (на чолі з Луначарським та Алєксінським. „Боговідшукувачі", як охарактеризував їх Ленін), 4. Троцкісти (середня між большевиками та меншевиками течія. „Болото" партійне, як говорили рос. соц.-дем.), 5. Меншевики-Партійці (Плеханівці. Стояли також за єдність партії), 6. Ліквідатори (з Даном та Мартовим на чолі. Стояли за роспуск апртії та заміну її професійними робітничими зїздами. Найбільша фракція).

Шість течій ніби-то одної партії, з осібними центрами, крім ще инших менш значних ґруп, як синдикалісти, і т. д.

Така сама „єдність" було і серед російських соціялістів-революціонерів.

Над усіма-ж стояв із своїм штабом Володимир Бурцев (відома людина, як історик революційного руху), — стояв і стежив за соціялістичною „політичною благонадійністю" носителів російської революції, та так стежив, що всі дивились на всіх з недовірям та підозрінням... Були випадки самовбивства через „непорозуміння" або „помилки" Бурцева, як потім виявилось.*).

Мішанина Толстовської „Правди Божої на землі" своєрідним „науковим" соціялізмом, заснованим у своїй **практичній** роботі не на дійсних, реальних в европейському розумінню клясах — утворили за відсутністю розвиненої громадянности, а значить і пляномірности життьового політичного руху, тільки **теоретично-літературний** соціялістичний фанатизм інтеліґенції та її віру в своє фразерство.

У великій мірі можна приложити до російського соціялізму слова тих-же Маркса та Енгельса, сказані ними в третьому розділі „Маніфесту Комуністичної Партії" про Великих Утопістів — Сен-Сімона, Фуріє, Кобе, та инших:

„Винахідники сих систем бачуть, правда, протилежність кляс, бачуть руйнуючий вплив елементів (складників) у самому пануючому суспільстві, але вони не примічають по стороні пролетаріяту історичної самодіяльности, жадного, спеціяльно його власного руху".

„Тому, що розвиток клясових протилежностей іде нога в ногу з розвитком промисловости, то вони мало знаходять також і матеріяльних умов для визволеня пролетаріяту та пускаються в шукання, для утворення сих умов „за соціяльною наукою, соціяльними законами."

„Місце суспільної діяльности повинна зайняти їх особиста винахідницька діяльність, — місце крок за кроком вперед ідучої орґанізації пролетаріяту в клясу — суспільна орґанізація власного винаходу."

„Правда, в своїх плянах вони визнають себе головним чином за представників інтересів робітничої кляси, як найбільш покривдженої кляси. Тільки з сеї точки погляду — покривдженої кляси — для них і істнує пролетаріят".

Непомильний також і Г. Плеханов, коли каже, що „вся історія російської революційної думки, може, за малими вимками, є ряд спроб знайти **такий програм чину,** який ґарантував би революціонерам співчуття й підтримку з боку народніх мас."

...З яким почуттям прагнув я в Росії вийти поза „межі досяжности", — з такими, як не більшими, бажаннями мріяв я вибратись із сього „зачарованого" кола дійсного стовпотворіння Вавільонського розбитої революції, що притулилась до берегів Сени.

* * *

Розуміється, мене кілька десятків років і історія, може, буде пояснювати **пляномірність** сього політичного руху 1905 року,**) який як-не-як, а приніс для націй Росії свої корисні наслідки. Може, на неґативних, на сьому розгордіяші чиненому несвідомо, на закукуріченому, засліпленому фанатизмові та ненависти до всіх, хто думає не так, як моя там — навіть, не партія, а фракція чи ґрупа, — виросте більш здорове життя, постануть більш нормальні приватні і **правно-державні** форми життьові. Але — що мені, сучасникові сього періоду життя в Росії, і то не тільки, як глядачеві в театрі — що мені до сього?

Дослід, пізнання, досвід?

Але-ж життя людське закоротке, щоб віддавати 10 років для зверхньої та внутрішньої вівісекції його — повного страшних фізичних, матеріяльних та ще страшніщих психічних переживань, нужденного, принижуючого, обезсилюючого, еміґрантського, дуже часто без 4 су на шматок хліба — оттакого життя!

Я — жива людина, а не тільки „сучасник" і хочу жити здоровим доцільним життям.

...Хто я направду?

Тут, в Парижі я — буржуй, контр-революціонер, шовініст.

Там, в Росії — злочинець, страшний революціонер і Мазепинець, прихильник того Мазепи, якого з давніх-давен проклинають та предають анатемі навіть з амвону Божого Дому!

До тих і до других ставишся неґативно і **миритися** з ними і не хочеш і **не можеш.**

Але нім більше кидає мною, давить мене життя, нім більше воно робить моїй души ран, — тим більше прагнеш зберегти, і що важніще, тут, на еміґрації, якесь святая святих, що ходить по руках з такою призирливою назвою, як „мрії, ідеали..."

Без них не можна жити. Без них — ніщо наше особисте, якими-б достатками не було обставлене.

Инакше, инакше...

Знав я одного студента Московського Університета Олександра Пригору з Перятинщини на Полтавщині.

Панич. Старого шляхетно-козацького роду, але зденаціоналізований в родині — „рускій".

В ґімназії сам аристократ, товаришував лишень з аристократами та синками директора. Про „політику", як про якесь movais ton і не думав.

Вдарив 1905 рік. Зустрічаю його в Пирятинщині (м. Городище) на мітинзі тисячної юрби. Виступає як рос. с.-д. Здивувало мене. Розбалакались.

„Що-ж" — питаю: „не поїдете до Москви кінчати свій історично-фільольоґічний факультет?"

— **Ні, буду оратором!**

Себ-то народнім трибуном — думаю я.

Влада леґенько з ним обійшлася; заслали, як ходили чутки, на два роки в Архангельщину. Через 4 роки випадково стрічаюся з ним в Парижі на одному з докладів чи рефератів. В перерві прислухаюся до нього — правдивий партійний цадик. Підхожу. Не взнає та конспірує, бо живе, як і всі звичайно, під чужим імям.

Втік із заслання, жив у нелеґальному стані в Росії і, як партійний „професіонал",***) бував на Кавказі та в инших місцях. Тепер за кордоном — матеріяльно забезпечений.

Через деякий час зник.

За рік довідуюсь од знайомих та з часописів, що такийсь доніс на себе французьким властям, ніби-то він готується вбити... президента Республіки.

(Дальше буде).

*) Застрелилася, здається по призвищу, — Лерхе. Бурцев назвав її провокаторкою замісць З. Жученко.

Але й з самого Бурцева доля лихо посміялася. Близько до його часописі „Орщее Дѣло" стояв племінник одного „дядюшки", який допомагав грішми. Незабаром виявилося, що той „дядюшка" була сама російська Охранка! А новітний Шерльок Голмс і не догадувався про се!

**) Для істориків є в чому розібратись вже в другій сучасній революції, яка буде називатись „Великою", а першою, думаю, мало хто буде цікавитис. (Авт.).

***) Той, хто займається виключно аґітацією, пропаґандою та партійною орґанізацією.